

Za týmto oslovil podpísaného² na formulovanie žiadostí, ktoré by dľa jeho mienky národ slovenský uspokojili. Podpísaný predostrel žiadosti asi tie, ktoré potom i v Martine zdelil a ktoré na základe svojho v 7. čísle Priateľa uverejneného Programu,³ ktorý tiež národovci slovenskí u nás, mimochodom buď rečeno, za svoj prijali, zostavil. Hovorili za ním ešte mnohí rečníci ako o tom i Vedomosti⁴ s vynechaním však tohoto cieľa a výsledku zhromaždenia, zpravu podali, ale všetci bez výnimky pristúpili k návrhu môjmu. Myslím, že toto počínanie pred zvolenským⁵ istú prednosť [má].

92

Článok Františka V. Sasinka „Memorandum a protesty“.

Uverejnili PbV, roč. I, č. 40–41. Budín 2. a 6. augusta 1861.

Po memorandovom zhromaždení v Martine, keď sa stal obsah Memoranda známy i širšej politickej verejnosti v Uhorsku, začali stoličné vrchnosti na Slovensku, ako aj mnohí jednotlivci organizovať protestné prejavy, na ktorých sa v mene slovenského ľudu uznášali na prejavoch namierených proti Memorandu ako celku. Týmito prejavmi sa malo Memorandum vo verejnosti zdiskreditovať a zľahčovať. Sasinek argumentuje, že národné zhromaždenie nemohlo byť zostavené zo zástupcov stolíc, ale iba z ľudu, malo predstavovať nie aristokraciu, ale demokraciu. Hoci protesty proti Memorandu sú všeobecné, pri všetkej ich škodlivosti pomáhajú prebúdzat slovenský ľud k vlastenectvu a ukazujú, koľko je na Slovensku utláčaných Slovákov. Sasinek energicky odmieta protimemorandové protesty a dvíha proti nim svoj hlas. Podrobnosti o protimemorandových protestoch pozri Fr. Bokes, *Maďarské prejavy protimemorandové r. 1861*. Historica slovaca I/II, str. 278–286.

úprimnejšieho brata považuje, na ktorého priateľstvo sa aj spolieha a od udržania spojenia a priateľstva nášho s Maďarmi závisí aj osud našej krajiny. Z tejto príčiny dúverujem vo vás, že sa na sjazde slovenskom nič neuzavre, čo by svornosť krajiny rozkývať mohlo.

² Totiž Jána Nemessányiho.

³ Ide o článok *Naše nároky na základe spravodlivosti a rovnoprávnosti*.

⁴ PbV spomínajú vo svojej zpráve aj okolnosť, že hlavný župan vyčítal notárovi J. Bauerovi, že zvolával na mikulášske zhromaždenie aj zástupcov iných obcí, čo nemal robiť. Notár Bauer vyslovil pri tejto príležitosti, že ho bude tešiť, ak sa na martinskom zhromaždení zúčastnia hlavní župani slovenských stolíc, ale bez toho, že by šli tam skúmať, či tam „panslavizmus alebo reakcia hlavu bude dvíhať“.

⁵ Pokiaľ ide o narážku na zvolenské počínanie, treba pripomenúť, že zvolenský slúžny Karol Radvanský vydal 29. mája 1861 veľmi spotvorenou slovenčinou obežník, podľa ktorého mali predstavení obcí oznámiť každého občana chystajúceho sa ísť na martinské národné zhromaždenie. Július Plošic k tomu dodal v zpráve, uverejnenej v PbV, roč. I, č. 27 z 18. júna 1861, že zvolenská šľachta sa bojí, že ak slovenský národ príde k národnému povedomiu, nebude môcť viac nad ním kraľovať. Preto sa usiluje udusiť slovenský národný pohyb.

I. Antimemorandisti¹ neuznávajú v zhromaždení svätomartinskom

a) zákonitosť zhromaždenia, lebo — vraj — žiadna vláda ich k tomu nesplnomocnila, nezvolala. Páni moji! ovšemže nepovolala žiadna vláda to zhromaždenie, avšak zákonitosť jemu len ten odopriet môže, ktorý v posledných časoch spal, a nevie, čo sa na poli verejného života dialo. Či neznal snem krajinský o ňom? Veď i sami predstavovatelia snemovní, bárs neúradne ho svojou prítomnosťou poctili, veď sám veľký župan² nielenže o ňom znal, lež i povolenie svoje jemu udelil, či nezákonne? Či o ňom celá krajina neznala, keď zvlášťne „Magyarország“³ i snemu radil, aby tam niekoho k dozorstvu poslal, žeby separatistické pokusy prekazil. Či snem neprijal to Memorandum a vyslanstvo ho doručujúce? Ovšem toľkú zákonitosť nemá, jako snem; lebo nie k vypracovaniu zákonov, lež k zostaveniu našich národných žiadostí sa zhromaždenie vykonávalo. Či aj k prosbe jaká zákonitosť treba?

b) Antimemorandisti si ruky, bez príčiny a nejakého pokárania, myjú, aby len ukázali, že viac robia za maďarizmus jako treba. Hovoria, že vyslancov neposlali. Páni moji! lebo ste o vyzvaní k tomu zhromaždeniu znali, lebo neznali. Znali ste a neišli ste tam?, tým ste dokázali, že ste nie priatelia Slovenska, o ktorého blaho sa tam rokovať malo. Či to teda česť pre vás, keď skrze protesty svetu oznamujete, že ste sa nechceli poradiť o blahu ľudu, ktorému na šťastie byť máte? Či vás ta s násilím hnať mali? V tomto páde by vaše slová a vyslovené nároky neboli bývali dobrovoľné a slobodné; národ ale chcel len dobrovoľne vysloviť žiadosti svoje. — Neznali ste o ňom? Vtedy pochybovať bych musel o vašej inteligencii, s ktorou sa vystatujete; ponevác všetky časopisy sa s nim zaobierali. —

c) Snáď malo byť to zhromaždenie, k vysloveniu slovenskonárodných žiadostí túžených, zostavené z úradov stoličných? Či úrady Sv. Martin vytvoril z lona svojho? Či mal k porade tej povolať výlučne úradníkov včulajších? Nie, lebo zhromaždenie to malo predstavovať ľud a jeho žiadosti, nie ale úradníkov a jich chůtky, demokraciu a nie aristokraciu, ľud mal vysloviť svoje stížnosti a náreky proti tomu, čoho činiteľom a podporou úrady sú. Čiby tieto náreky boli úradníci proti sebe vyslovili? Úradníci včulajší sa chlúbia s inteligenciou, pod ktorou len maďarizmus rozumia, čiby boli teda vyslovili sa za záujmy ľudu, nad ktorým so svojim inteligentizmom, t. j. aristokratizmom v novomódnom kabáte panovať chcú? Čiby boli o tom rokovali, aby i zo Slovákov utvorili inteligenciu, keď túto jakoby za monopol maďarizmu držia? Páni moji! ruku na srdce a vyznajte, žeby pri takej porade bol musel ľud ten éljenovať⁴ i na také veci, proti ktorým by sa nebol opovážil spravodlivé slovo povedať. Úradníci by boli pre ľud to vyžiadali, čo z jich slohu protestov vysvitá: — nič! Úradníci maďarónski, chcejúc sa podlizovať so svojou prepíatosťou a nemúdrym za maďarizmus horlením, by boli menej pre ľud žiadali, jako sami múdrejší a svornosť milujúci Maďari, ktorí za heslo majú: „Egyenlőség! jöjjön el a te országod!“⁵

d) Antimemorandisti protestujú proti Memorandum len vůbec, kdežto by mali udať, proti ktorým zásadám a žiadostiam hlas pozdvihujú, abysme predca znali, či národný

¹ Myslí sa tým na tých, ktorí sú proti Memorandu.

² Ide o baróna Š. Révayho, nadžupana Turčianskej. Porovn. aj dok. č. 91.

³ Maďarský denník.

⁴ Volat' na slávu.

⁵ Rovnoprávnosť, príď kráľovstvo tvoje.

život Slováka docela lebo len z čiastky zkažiť chcú. To nečinia. A prečo? Ponevác lebo Memorandum ani nečítali a len slepo proti nemu bojujú, lebo chcú, aby zhola nič nebolo ľudu slovenskému dané, čo k jeho národnému životu je potrebné. Či z listov podpisov proti Memorandum aj kolovať nechali Memorandum, aby ľud znal tohoto vtáka, proti ktorému strielať má, aby z nevedomosti sebaavraždu národniu nespáchal. Páni moji! Lebo znáte potreby ľudu nášho slovenského, lebo neznáte? Znáte? Či oni nie su v Memorandum na vlas vyslovené? Prečo teda s bubnom huckáte ľud proti tomu, čo mu k životu národnému treba? Keď v memorandum niesu obsažené základné potreby národa slovenského, prečo ste jich neformulovali vo vašich protestoch?⁶ prečo chcete z ľudu nášho učiť násilne politického žobráka, ktorý dľa vašej neľudskosti spokojný byť musí bárs a jak holou jemu hodenu kostou? — Neznáte potreby ľudu slovenského? Ste teda slepi, a nevidíte rany na Lazarovi; protestujete v slepote prepriateho ducha proti tomu, čo neznáte.

Konečne nezabudnite antimemorandisti, že Memorandum svätomartinské a vaše protesty proti nemu stali sa predmetom, nad ktorým Európa súdi, a veďte, že pred jej tvárou špatne ste protestami svojimi ilustrovali liberalizmus a rovnoprávnosť! Jeruzalem!

II. Prehovoriac pár slov ku tým, ktorí proti Memorandum protestujú, slušné je, abych i tých „malej viery“ oslovil, ktorí sa snád protestov tých ľakajú a na prvú odpornú prekážku zmužilosť tratia.

Nás, ktorí jako hrad za Memorandum stojíme, tie protesty, ktoré jako červy z bujnej zeme po dáždi vyliezajú

a) neprekvapili: my sme z pichlavého slnka, ktoré v Sv. Martine hrialo, predvídali tú búrku, ktorá povstala. Búrka táto protestujúca by bola povstala, či by bolo zhromaždenie v Sv. Martine „Okolie“ vyslovilo či nie, jeden boj na nás od maďarónstva čakal; lebo priam vtedy, keď na tú myšlienku neprišli, poslať ta svojich vyslancov, v kainskom srdci už po predku ohrnali ruky svoje k protestovému manóvru. Iné sme od nich neočakávali. Po pádu bachovského systému všade zaviala zástava z r. 1848, a úrady, stanúc pod zástavu túto, všetky svoje plány dľa zákonov týchto usporadovali; áno, na Slovensku s tým väťou horlivosťou to činili maďaróni, jako sami rodení Maďari, aby tak maďarónskou pýchou nafúknutí vydobyli si meno „nagy hazafi“;⁷ to si nevšímajú, že držaním sa článku XVI r. 1848⁸ vrahovia sú nášho národného života. Na nás sa teda vyplnilo: „*Jacula praevisa minus feriunt.*“⁹ Nebojme sa! Špatný vojak, ktorý sa trasie, keď dudlú nepriateľské delá.

b) Tie protesty sú nám potrebné, aby ľud náš prebudený prinútený bol hľadeť okolo seba, čo sa deje. Čím viac mu pôjdu do živého, tým viac precitne, a není možno, aby neživotne hľivel, aby neotvoril oči, s ktorýma by nepriateľov svojich rozoznal od národomilov. Pozná on zasvätencov svojich, zapamätá si tých, ktorí k mučedelníctvu za právo národa hotoví sú, a pri budúcich voľbách navzdor bárs jakým kyjom tým vyhýbať bude, ktorí zabíjali jeho ducha národného. Takto sa plní teda slovo Pána: „Potrebné je, aby prišlo pohoršenie; ale beda tomu, skrze ktorého pohoršenie prichodí.“ — Ľud náš pri sladko vydrankovaných podpisoch príde na tú myšlienku: „Aha, veď aj naše slovo, aj my niečo platíme! Aj od nás niečo závisí! Aj my môžeme

⁶ Myslí sa na protesty proti Memorandu.

⁷ Veľký vlastenec.

⁸ Ide o zák. článok, upravujúci voľby do stoličných zhromaždení.

⁹ Očakávaný útok menej zraní.

niečo!“ Sú-li násilím k podpisu nutení, musia si pomysleť: „Násilie nepochádza z lásky k nám, lež z nenávisťi proti tým, proti ktorým nás huckajú.“

Pri vynucovaní podpisov luhania z úst vynucovateľov až sa lejú, na cti utrhania ozývajú sa jako žaboškreky v barine a pritom zlomyselne pravda sa zamľča, čo z toho vykvitne?

Nič tak tenko sa neupletlo,
Čo nekdy nevyšlo na svetlo!

Ľud oboznámený s obsahom Memoranduma a so zostavateľmi jeho uvidí, že farbou nesvojou maľovali ho tí, čo podpisy vynucovali. Dajte len nepriazniví maďaróni ľudu nášmu Memorandum do ruky a zaprisahá sa vám, že ono je programom citov jeho. Dovoľte (ale slobodne bez teremtetov,¹⁰ vyhrážok radvanovských a sľubov 40 palíc bystrických!) podpisy dobrovoľné za Memorandum a zhrozíte sa nad počtom tým!

c) Proti svojej vôli v protestoch svojich pred Európou vyznávajú, jak ohromný počet Slovákov pod korunou sv. Štefana žije. Ten protestuje v mene 80 000 Slovákov, tamten v mene 300 000 Slovákov atď. Z tohoto štatistickými dátami sami zahanbujú tých, čo vloni v ríšskej rade sa opovážili hovoriť: „Magyarországban nincs más, csak magyar.“¹¹ — Pri tomto vyznávaní ohromného počtu Slovákov lebo krajinský snem uskutoční zásadu rovnoprávnosti, lebo nie. Uskutoční, a to spravdlive? Vtedy Európa statočnosť, český snemu uzná a národnosti v Uhorsku bratské ruky si pod korunou sv. Štefana podajú. Neuskutoční, alebo len ju formulovať bude dľa toho: „Wasch mich und mach mich nicht nass?“¹² Vtedy Európa liberalizmus a zásadu rovnoprávnosti maďarskej ako satiru zatracovať bude a národnosti v putách svojich zúfale hľadiač do budúcnosti na nejakú amnestiu čakať budú; lebo keď dosiaľ nezahynuli, nezahynú, bárs aj po asýrskom zajatí babylonské na nich príde. Príde čas, že si Jeruzalém pokoja predca dočkajú. Že ten čas príde, máme nádej v Boha, ponevác nevinne trpíme. Poteší, nádejeme sa, Boh nás, bárs aj nad osudom národa nášho krváca srdce naše.

d) Tie protesty nás učia, že sa sloboda darmo nedáva, že sa jej hodnými učiť musíme vytrvalosťou v boji za práva naše. Rovné práva občianskej a národnej slobody požívali pod korunou sv. Štefana všetky národnosti do r. 1836. Od doby tej jeden syn matky vlasti uhorskej — Maďar sebe prisvojovať začal dedictvo rovnoprávnej slobody, ktoré všetky národnosti v Uhorsku jednako od otcov svojich zdedili. Nedajme si Slováci tento podiel rovnoprávneho dedictva vziať od toho, ktorý právo len k svojmu, nie ale i k nášmu dedictvu má, ináč by sme boli nehodní nosiť meno potomkov našich slávnych otcov slovenských. Za jednu vlast rovnoprávnostnú, za slobodu občiansku a národnú naši otcovia tak krú vylievali, jako Maďari, keď nie hrdinnejšie: nedajme teda, aby krvou tiež slovenskou vydobytá sloboda občianska a národná stala sa výlučnou korisťou len jedného vlasti syna. Čez 800 rokov sme boli bratia Maďarov, budme aj, ale len bratia, nie ale len jako milosťou trpení Izraeliti v Egypte! Chcejme s nimi jednu vlast uhorskú, ale vlast slobody, v ktorej nielen Maďar, lež aj Slovák, Rusín, Rumun a Srb sa cítí jako doma, nie ale jako v cudzine bez práv svojich, ktorí len toleranciu, nie ale rovnoprávnosť majú.

Vám bratia Maďari! (nie ale ošklivým odrodilcom, ktorí statočnej ruky sú nehodní) podávajú národnosti v Uhorsku bratskú ruku, prímite ju. Stúpíte-li s nimi na pole

¹⁰ Nadávka asi v zmysle „Boha Ti“.

¹¹ V Uhorsku niet iného ako Maďara.

¹² Umy ma, ale nech nie som mokrý.

rovnoprávnosti, vtedy bude ich heslom: „Milujme sa!“ Nepodáte-li jim ale rovnoprávnenú ruku, ved'te, že i v okovách vášho absolutizmu neprestane pravý Slovák, dokiaľ z neho kúsok bude, pamätať na heslo svoje: „Nedajme sa!“

93

Hlas oproti všetkým protestom proti zhromaždeniu Svätomartinskému národovcov slovenských.“

Uverejnili PbV, roč. I, č. 43. Budín 13. augusta 1861.

Autor pod značkou J. K. sa zaoberá podrobne protimemorandovými protestmi na Slovensku a vyslovuje dôveru, že budúcnosť slovenského národa napriek akciám jeho nepriateľov je istá, a zatracuje nepriateľov Slovákov.

Z viacej strán Slovenska vyšli a kujú sa protesty proti zhromaždeniu svätomartinskému národovcov slovenských. Z dôležitých príčin za potrebné držíme proti takým spiklom proti nášmu Slovensku namiereným tiež slovo pozdvihnúť, hýbanie pri tom Maďarov v pravom svetle predstaviť, a utekáme sa v tomto ohľadu jedine k verejnej mienke. Práve preto prosíme i ct. Redakcie Ost und Westu, Pozoru, Národných Listov a Času,¹ aby nasledujúce riadky k objasneniu pomerov na Slovensku uverejnili.

Okolnosti, v ktorých zhromaždenie národnie v Sv. Martine ku skutku prišlo, nie sú v memorandum podotknuté. To samé chybuje i v rečiach pri tej príležitosti držaných. Akonáhle bachovský systém na základe diplomu od 20. Októbra 1860 prestal, osnovala sa sieť proti národnosti našej o mnoho nebezpečnejšia ako celá predošlá nemecká centralizácia. Stránka maďarská prišla k moci stav a poriadok vecí nový vo vlasti našej uviesť. Liberálna pred svetom a jako mučedník národnosti a občianskej slobody vskutku ale len nadvládu nad jinými národnosťami za pravú slobodu pokladajúca, hneď zo začiatku miliony Nemaďarov, ich právo k životu, mravnú a faktickú bytnosť si ani nepovšimnula, ale celú vlasť za svoj výlučný majetok pokladajúc, sama jako jediný faktor vo vlasti, menom všetkých jednať a šafáriť začala. Ku konferenciám ostrihomským² strany vyvolit sa majúcich veľkých županov držaným, nebol ani jeden národovec slovenský povolaný. Tam sú vyvolení mužovia napospol z pohybov bludných r. 1848 známi, z ktorých ani jeden nikdy nič dobrého za národnosť slovenskú neurobil. Maďarizmus bol tedy uznaný za mieru dôvery, cnosti občianskej, slobodomyslnosti, vzdelanosti a politickej zrelosti. Maďarizmus bol uznaný za pravé vlastenectvo a za jediný k cieľu vedúci spôsob k uvedeniu nového poriadku. Veľkí župani, prijdúc do svojich stolíc v tomto duchu nový poriadok uviedli, stoličné výbory vy-

¹ Časopisy, ktoré sympatizovali s osudmi Slovákov a uverejňovali príspevky slovenských autorov.

² Táto konferencia sa konala 18. decembra 1860 pod vedením ostrihomského arcibiskupa kardinála Jána Scitovszkého v jeho sídle v Ostrihome za účasti 45 účastníkov z radov šľachty, ale i mešťanstva. Hlavnou témou porady bola otázka volieb do uhorského snemu. Väčšina účastníkov sa vyslovila za voľby podľa volebného zákona z roku 1848 a odmietala možnosť obnovy ústavy spred roku 1848.